

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

УДК 7.07:7.091

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/66-2-4>

Ольга КОЖУШОК,

orcid.org/0009-0008-1237-9544

викладачка кафедри сценічного мистецтва і хореографії
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна) *kozhusok09@gmail.com*

Надія КУКУРУЗА,

orcid.org/0000-0002-3930-9422

кандидат мистецтвознавства, доцент,
завідувачка кафедри сценічного мистецтва і хореографії
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна) *nadiia.kukuruza@pnu.edu.ua*

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АКАДЕМІЧНИЙ ТЕАТР ІМЕНІ ІВАНІ ФРАНКА У КОНТЕКСТІ МИСТЕЦЬКОГО РУХУ ПЕРІОДУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Мета статті – узагальнення провідних тенденцій розвитку театральної культури Прикарпаття періоду незалежності України на прикладі творчої діяльності Івано-Франківського національного академічного театру імені І. Франка. Саме на цей період припадає особливий злет театру, отримання статусу академічного (2008), національного (2019), здійснення резонансних постановок, зарубіжних гастролей, ініціатив щодо багатьох фестивалів і перформансів в місті та області.

Запропоновано зріз репертуарної політики театру упродовж 1991–2023 рр., аналіз діяльності провідних режисерів (В. Смоляка, А. Канцедайла, Д. Чайковського, І. Бориса) та видатних акторів колективу (О. Затварської, Х. Фіцалович, Г. Шиманського, К. Сидорчук та ін.). Узагальнено здобутки театру на провідних фестивалях в Україні та за кордоном. Проаналізовано сценічні постановки Івано-Франківського театру під керівництвом Р. Держипільського (з 2008) в контексті експериментів з текстами, простором, музикою, глядачами. Вдалий театральний менеджмент став основою діяльності театру в нових ринкових умовах, не втрачаючи при цьому мистецької якості постановок.

Репертуар колективу охоплює декілька тематичних напрямів: інсценізацію академічних зразків класичної української та зарубіжної драматургії (І. Котляревського, І. Франка, В. Стефаника, В. Винниченка, В. Шекспіра, Е. М. Ремарка та ін.); сценічне прочитання прозових творів сучасних українських письменниць (М. Матіос, С. Андрухович, Н. Семенкович); відродження та сучасну інтерпретацію творчості митців Галичини та діаспори, зокрема Я. Барнича («Шаріка», «Гуцулка Ксеня»); глибинну опору на фольклорні обрядові календарні та родинні традиції (у сценічному слові, музиці, хореографії, костюмах).

Провідними тенденціями сучасних постановок театру слід відзначити пріоритети режисерів на національно-патріотичний характер творів, а також експериментальні пошуки режисерів, що спрямовані на яскраву видовищність, з однієї сторони, та психологізацію і деталізацію театральних образів, з іншої, презентованої творчістю, першочергово народний артист України Р. Держипільського, а також О. Пастуха, О. Гнатковського і Ж. Одрі (Франція).

Ключові слова: Івано-Франківський національний академічний театр імені І. Франка, театральна культура, репертуарна політика, жанрове коло драматичних вистав, акторські здобутки, мистецький рух періоду незалежності України, Р. Держипільський, режисерські пошуки, експериментальні театральні постановки, театральні фестивалі Прикарпаття.

Olha KOZHUSHOK,

orcid.org/0009-0008-1237-9544

Lecturer at the Department of Performing Arts and Choreography
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine) kozhushok09@gmail.com**Nadiia KUKURUZA,**

orcid.org/0000-0002-3930-9422

Candidate of Arts, Associate Professor,
Head of the Department of Performing Arts and Choreography
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine) nadiia.kukuruza@pnu.edu.ua

THE IVANO-FRANKIVSK NATIONAL ACADEMIC THEATER NAMED AFTER IVAN FRANKO IN THE ARTISTIC MOVEMENT CONTEXT OF THE UKRAINIAN INDEPENDENCE PERIOD

The purpose of the article is to summarize the leading trends in the theatrical culture development of the Prycarpathian region during the period of Ukraine's independence on the creative activity example of the Ivan Franko National Academic Theater in Ivano-Frankivsk. It is this period when the theater took off, gaining academic (2008) and national (2019) status, staging high-profile productions, foreign tours, and initiating many festivals and performances in the city and region.

The author offers a cross-section of the repertoire policy of the theater during 1991–2023, an analysis of the activities of leading directors (V. Smoliak, A. Kantsedailo, D. Tchaikovsky, I. Borys) and prominent actors of the collective (O. Zatvarska, Kh. Fitsalovych, G. Szymansky, K. Sydorhuk, etc.). The achievements of the theater at leading festivals in Ukraine and abroad are summarized. The author analyzes the stage productions of the Ivano-Frankivsk Theater under the direction of R. Derzhypilsky (since 2008) in the context of experiments with texts, space, music, and audience. Successful theater management has become the basis of the theater's activities in the new market conditions, without losing the artistic quality of the productions.

The repertoire of the company covers several thematic areas: staging of academic samples of classical Ukrainian and foreign drama (I. Kotliarevsky, I. Franko, V. Stefanyk, V. Vynnychenko, W. Shakespeare, E. M. Remarque, etc.); staging prose works by contemporary Ukrainian writers (M. Matios, S. Andrukhovych, N. Semenkovych); revival and modern interpretation of the works of artists from Galicia and the diaspora, in particular, Y. Barnych («Sharika», «Hutsulka Ksenia»); deep reliance on folklore ceremonial calendar and family traditions (in spoken word, music, choreography, costume).

The leading trends of contemporary theater productions include directors' priorities for the nationally oriented, patriotic nature of the works, as well as experimental searches of directors aimed at bright entertainment, on the one hand, and psychologization and detailing of theatrical images, on the other, presented by the works, primarily by the People's Artist of Ukraine R. Derzhypilsky, as well as O. Pastukh, O. Hnatkovsky and J. Audry (France).

Key words: Ivan Franko National Academic Theater in Ivano-Frankivsk, theatrical culture, repertoire policy, genre range of dramatic performances, acting achievements, art movement of the period of Ukraine's independence, R. Derzhypilskyi, directorial searches, experimental theatrical performances, theater festivals of Prykarpattia.

Постановка проблеми. Музично-драматичний театр в Івано-Франківську (колишньому Станіславові) був створений 20 грудня 1939 р., і став першим на Прикарпатті професійним українським театром. Його заснування стало органічним продовженням історії аматорського театального руху, численних мандрівних театрів Галичини, що діяли в прикарпатському регіоні (під орудою С. Крижанівського, Р. Войновича, І. Когутяка, Ю. Кононіва). Його історія нерозривно пов'язана як з культурою регіону, так і міста зокрема, стала безпосереднім відображенням історії краю, співпраці режисерів, місцевих авторів-драматургів, акторів та акторських династій, взаємодії драми, музики, хореографії, сценографії. Історія театру відображена у творчості митців різних напрямів театральної творчості – режисерів Є. Гречука,

В. Смоляка, Д. Чайковського, В. Нестеренка, В. Грицака, І. Бориса, сценографа О. Семнюка, акторів О. Затварської, Х. Фіцалович, Г. Шиманського, К. Сидорчук, М. Гуріна, В. Родя, Т. Перети, Л. Чучман, В. Благушина, І. Остаповича, Ж. Добряк-Готв'янської, О. Шиманського, Г. Бабинської та ін.

Івано-Франківський театр упродовж усієї історії функціонування ніколи не був театром «провінційним», а залишався в авангарді мистецьких процесів української культури. Знакові постановки театру упродовж 50-тих – 80-тих рр. – як українських, так і зарубіжних авторів – «Украдене щастя» І. Франка, «Бравий солдат Швейк» Я. Гашека, «Сестри Річинські» І. Вільде, і звісно «Роксолана» Л. Забашти – вистава, що понад 600 разів була представлена на сценах колишнього Радянського Союзу.

Особливий злет театру припадає на період відновлення незалежності України, отримання статусу академічного (2008), національного (2019), здійснення резонансних постановок, зарубіжних гастролей, ініціатив щодо багатьох фестивалів і перформансів в місті та області. Узагальнення творчості діячів Івано-Франківського національного академічного театру імені І. Франка періоду Незалежності України потребує узагальнення і систематизації в контексті провідних тенденцій розвитку театраль-но-мистецького руху.

Аналіз досліджень. Загалом театральне мистецтво Прикарпатського регіону періоду незалежності у його окремих напрямках розвитку неодноразово поставало в об'єктиві досліджень як науковців – Г. Бабинської (Бабинська, 2012), І. Босак (Босак, 2019–2020), Т. Василюка (Василюк, 2017), В. Дутчак (Дутчак, 2017–2018), Г. Карась (Карась, 2001; 2012), О. Карпаш (Карпаш, 2019), М. Сулятицького (Сулятицький, 2014; 2023), так і багатьох театральних критиків та журналістів – О. Велимчаниці (Велимчаниця, 2010), О. Вергеліса (Вергеліс, 2018), Г. Добош (Добош, 2009) та ін. Важливі аспекти тенденцій розвитку сучасного театального простору здійснені у розвідках як окремих авторів (Копієвська, 2014; Фіалко, 2016), так і у аналітичних колективних дослідженнях (Мистецтво незалежної України, 2007; Нариси з історії театального мистецтва України ХХ століття, 2006; Український театр: шлях до себе Здобутки. Виклики. Проблеми, 2018). Проте, спостерігаємо відсутнє комплексне узагальнення здобутків і тенденцій розвитку творчої діяльності Івано-Франківського національного академічного театру імені І. Франка у період незалежності України (з 1991 р. до сьогодні).

Мета статті – узагальнення провідних тенденцій розвитку театальної культури Прикарпаття періоду незалежності України на прикладі творчої діяльності Івано-Франківського національного академічного театру імені І. Франка.

Виклад основного матеріалу. Початок Незалежності України став для театру Івано-Франківська відліком нового часу і нового репертуару. Традиційно пріоритетними залишилися історичні, музично-драматичні та комедійно-розважальні постановки. Проте актуалізується потреба у новому репертуарі національного і патріотичного характеру, що були суголосними історичному часу, правдиво відображали віхи становлення української держави. В 90-ті рр. театр очолив заслужений діяч мистецтв України А. Канцадайло. У перші роки незалежності України в театрі здійснені постановки заслуженого артиста

України В. Савченка: «Гетьман Дорошенко» Л. Старицької-Черняхівської, «Данило Галицький» за А. Хижняком, «Остання симфонія» американського драматурга українського походження Рей Лапіки, а також «Золотий тік» за С. Пушиком – моновистава Л. Олексієнко-Григорської. Велика увага приділяється українській класичній п'єсі, як основі драматичного репертуару. Головний режисер театру у 90-ті рр. А. Канцадайло здійснює постановки вистав «Камінний господар» Лесі Українки, «Заплакані вікна» за В. Стефаником, «Сватання на Гончарівці» Г. Квітки-Основ'яненка, «Наймичка» І. Карпенка-Карого, п'єси зарубіжної класичної та сучасної драматургії (Карась & Бабинська, 2012).

Вистава «Наймичка» І. Карпенка-Карого в 1993 р. була відзначена журі всеукраїнського перегляду вистав «Прем'єри сезону» як одна з кращих в західному регіоні, була представлена у заключному турі у м. Києві. В цей період для постановок запрошуються провідні майстри сцени: лауреат Державної премії ім. Т. Шевченка, заслужений діяч мистецтв України М. Оглоблін («Господиня заїзду» К. Гольдони, «Мартин Боруля» І. Карпенка-Карого); народний артист України В. Саранчук («Розп'яті» В. Винниченка); С. Сільвіан-Фусу («Воскресіння» Л. Благи – музично-пластична вистава); лауреат Державної премії ім. Т. Шевченка, народний артист України Ф. Стригун («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського); М. Яремків («Скупий» Ж.-Б. Мольєра, «Чорт і шинкаря» К. Кшивошевського, «Сини Адама» за повістю «Земля» О. Кобилянської, «Люсі Краун» за І. Шоу) (Карась & Бабинська, 2012: 136).

Протягом всього творчого періоду діяльності в колективі театру сформувалась важлива тенденція співпраці з місцевими авторами, втілення на сцені їхніх творів чи інсценізацій, залучення на сцену місцевого матеріалу – історії, етнографії, фольклору, що стало відображенням неоромантичних тенденцій. Так, заслуженим артистом України Д. Чайковським у співтворстві із заслуженим діячем мистецтв України Я. Ярошем була здійснена постановка вистави на малій сцені «Біла лілія» про взаємини двох видатних українських письменників О. Кобилянської та В. Стефаника. Театр звертався до інсценізацій творів лауреата Національної премії ім. Т. Шевченка С. Пушика («Золотий тік»), новел В. Стефаника (вистави «Земле моя» та «Заплакані вікна»). Були представлені численні інсценізації івано-франківського літературознавця і педагога В. Фашука – «Змова» за М. Черемшиною, «Терен на шляху» за П. Колесником про молоді роки І. Франка,

«Данило Галицький» за А. Хижняком, «Кайдашева сім'я» за І. Нечуєм-Левицьким, «Тіні забутих предків» за М. Коцюбинським. Більшість інсценізацій В. Фашука були здійснені на регіональному матеріалі, тому режисери-постановники активно залучали до вистав музичний фольклор, танці, костюми, обряди регіону. У постановці «Украдене щастя» І. Франка режисер І. Борис теж активно використовує народні традиції, звичаї, костюми, говірку гуцульського субетносу (Карась & Бабинська, 2012: 136).

На початку 2000-них рр. репертуарна афіша театру засвідчує активні пошуки керівників і режисерів щодо не лише актуальних творів, але й ціннісних за тематикою, естетикою, виразовими засобами. Як зазначають Г. Карась і Г. Бабинська, – «поруч з українськими традиційно і новаційно вираженими класичними творами, завжди в центрі уваги колективу теми сучасного життя, які порушують злободенні морально-етичні проблеми, та експериментальні постановки» (Карась & Бабинська, 2012: 137).

На сцені театру ставляться відомі сюжети «Скупий» Ж.-Б. Мольєра, «Люсі Краун» Я. Стельмаха за І. Шоу, «Обережно-театр!» Ж. Марсана та ін. Експериментальна постановка «Галілео Галілей» (режисера М. Гринишина) стала спробою колективу відійти від традиційної репрезентації драматургічного матеріалу, а запропонувати несподівані оригінальні рішення. Вистава була представлена на кількох всеукраїнських і міжнародних театральних фестивалях: «Прем'єри сезону» (м. Івано-Франківськ), «Дебют» (м. Тернопіль), «Мистецьке Березілля» (м. Київ), «Конфронтації театральні» (м. Люблін, Польща).

Творча діяльність колективу сприяла залученню в творчий процес молодих режисерів та акторів. У 2000-му році розпочав свою діяльність режисер І. Сорока. Його перша постановка «Дерева вмирають стоячи» А. Касона отримала широке представлення на всеукраїнських фестивалях «Дебют» (м. Тернопіль) та «Золоті оплески Буковини» (м. Чернівці), численні відгуки глядачів України, а виконавці головних ролей заслужені артисти України Т. Перета та М. Гурін за ролі Еухенії та Бальбоа стали лауреатами обласної премії ім. В. Стефаніка в галузі театрального мистецтва. Також І. Сорока здійснив постановку п'єси сучасного українського письменника В. Шевчука «Кінець віку» («Вода життя») та «Дивна місіс Севідж» Д. Патріка (Карась & Бабинська, 2012: 137).

На початку нового тисячоліття в театрі активно працював як режисер і актор, заслужений артист України С. Якубовський. Список поставлених

ним вистав вражає жанровим розмаїттям: від добрих, світлих казок – «Чарівна рукавичка» Златопольських, «Про Івасика Телесика» А. Шияна до вистав серйозних, здебільшого музичного спрямування – «Моя чарівна леді» А. Лернера та Ф. Лоу, «Катерина» М. Аркаса за Т. Шевченком, а також глибоко-філософська драма «...Забути Герострата» Г. Горіна, поетична – «Ніч на полонині» О. Олеса та ін. (Карась & Бабинська, 2012: 138).

Заслуговує серйозної уваги і творчість багаторічного завідувача музичною частиною театру В. Сидорака. Протягом роботи в театрі ним здійснено оркестровки та аранжування до 80-ти вистав, написана власна музика до 30-ти вистав, а в 2006 р. – збулася давня мрія диригента – під його керівництвом вийшла прем'єра опери «Катерина» М. Аркаса за Т. Шевченком. Цікавими творчими надбаннями вражали молоді актори театру Ю. Литвинов, Н. Болубаш, С. Овчарова, Л. Ніколаєнко, О. Комановська, С. Дутка, В. Юрців, В. Вітушинський, А. Кирильчук, Р. Держипільський, А. Луценко. Вагома заявка митців у виставах цього часу стала ґрунтом для майбутнього злету колективу. Цю надію підтверджують успішні роботи перших випускників театрального відділення Інституту мистецтв Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаніка Г. Дмитришин, В. Лопушинської, Н. Левченко, О. Пасічняк, Г. Баранкевич, С. Винарчук, Р. Луцького, А. Фелика, О. Гнатковського, які у 2007–2008 рр. активно влились у труп театру (Карась & Бабинська, 2012: 138).

Прикарпаття має потужні фестивальні традиції. Одна з них – регіональний театральний фестиваль «Прем'єри сезону», який започаткований на базі Івано-Франківського театру у 2000 р. для участі в якому запрошуються театри західного регіону, а також гості – театри з сусідніх держав Білорусі та Польщі. Згідно з правилами фестивалю, театри представляють лише прем'єрні постановки сезону. Вистави представлені франківським колективом на ньому: «Галілео-Галілей» Б. Брехта (2000, реж. М. Гринишин), «Антоніо (Венеційський купець)» В. Шекспіра (2002, реж. М. Гринишин), «Перед потопом» («Ковчег») В. Босовича (2003, реж. В. Грицак), «Украдене щастя» І. Франка (2004, реж. І. Борис), «Дивна місіс Севідж» Дж. Патріка (2005, реж. І. Сорока), «Солодка Даруся» за однойменною повістю М. Матіос (2009, реж. Р. Держипільський).

Про значимість діяльності Івано-Франківського музично-драматичного театру в культурно-мистецькому житті краю на початку 2000-них підтверджують ті факти, що він має свою постійну

глядацьку аудиторію, є незмінним учасником всіх тематично-мистецьких заходів області. Його творча діяльність викликає інтерес та ініціативу до співпраці серед театрів регіону. Він постійний учасник фестивалів: «Дебют» (м. Тернопіль), «Прем'єри сезону» (м. Рівне), «Слов'янські театральні вечори» (м. Чернігів), «Комедія на сцені театру» (м. Чернівці), з виставою «Скупий» Ж.-Б. Мольєра запрошувався на міжнародні фестивалі «Херсонеські ігри» (м. Севастополь) та «Золотий Лев» (м. Львів) (Карась & Бабинська, 2012: 138).

Особливий період діяльності театру розпочинається із приходом на посаду головного режисера заслуженого артиста України Ростислава Держипільського. Його особистий професійний ріст – до народного артиста України та лауреата Шевченківської премії ім. Т. Шевченка відбувався суголосно до творчого злету самого театру, який отримує статус академічного (2008), а пізніше і національного (2019). Саме з приходом до творчого й організаційного керівництва театром Р. Держипільського розпочинається новий експериментальний етап діяльності театру.

Першим напрямом діяльності директора і режисера Р. Держипільського з 2008 року став новий кадровий підхід та пошук нових напрямів репертуару. Якщо перший напрям був очевидним – до театру прийшли випускники курсу Р. Держипільського з ІМ Прикарпатського НУ ім. В. Стефаника, серед яких Г. Баранкевич, О. Пасічняк, Н. Левченко, О. Гнатковський та ін., то другий потребував неординарних підходів. І вибір режисера припадає на творчість однієї з феноменальних письменниць сучасної України Марії Матіос.

Три інсценізації Івано-Франківського театру, а саме «Солодка Даруся», «Майже ніколи не навпаки» та «Нація» за творами М. Матіос стали свідченням яскравих експериментальних пошуків і режисера Р. Держипільського, і усього колективу театру. Як зазначав в інтерв'ю режисер, саме такий театр є цікавішим і ближчим йому особисто. Усі інсценізації прозових творів М. Матіос він робив самостійно. «Мені цікава режисерська задумка, знаки, символи, мені подобається думати в театрі. Тоді я розумію, що прагнув автор сказати у літературному тексті. Мистецтво відбувається через перетворення», – говорить Р. Держипільський (Велимчаниця, 2010: 6).

Кожна із трьох вистав має власну історію зародження ідеї та її реалізації. Так, вистава «Солодка Даруся» стала продовженням інших ідей Р. Держипільського – зокрема радіопостановки. Він, після знайомства із книгою Марії Матіос «Солодка Даруся», він, під сильним враженням, загорівся

ідеєю постановки на обласному радіо. Разом із акторкою, журналісткою Галиною Цвітень (дружиною режисера) «Солодка Даруся» отримала позалітературне життя. Упродовж 2006–2007 рр. вона була реалізована як радіовистава, радіотеатр, що потребував нового смислового вирішення не лише у текстах, але й звукових спецефектах («Солодка Даруся»: життя поза текстом). Саме тоді у майбутнього режисера Івано-Франківського театру виникає задум сценічного вирішення літературного першоджерела. Першою версією вистави стала дипломна робота випускників ІМ Прикарпатського НУ ім. В. Стефаника під керівництвом Р. Держипільського. Режисер для реалізації свого задуму запрошує до співпраці відому українську співачку, акторку, авторку унікальної методології роботи з голосом, лауреатку Національної премії України імені Т. Шевченка – Наталю Половинку, яка проводила заняття з акторами, працювала над голосом. Природні яскраві музичні здібності акторів дозволили режисерам – Р. Держипільському та Н. Половинці повною мірою поєднати сольний та колективний акапельний спів, а також гру на музичних інструментах у виставах (дримба, сопілка, скрипка, трембіта та ін.). Найвиразнішими за створеними музичними образами стали заслужені артисти України Галина Баранкевич, Надія Левченко, Олеся Пасічняк, Олексій Гнатковський, Роман Луцький та ін. Успіх «Солодкої Дарусі» був очевидний не лише для театральних критиків, але й для глядачів. Постановки в Івано-Франківську, Львові, Києві, гастролі в Польщі, Німеччині, Італії, США та Канаді щоразу підтверджували правильність мистецьких рішень інсценізатора та режисера.

Драма «Солодка Даруся» – легендарна вистава про трагічну долю німої дівчини Дарусі, яка в дитинстві мимоволі приречена на поневіряння своїх батьків, що стали жертвами НКВД у довоєнний та післявоєнний період окупації радянськими військами Західної України. Події відбуваються в селі на Буковині. Вже понад 10 років вистава йде з незмінним успіхом, приваблюючи глядачів з цілої України до Івано-Франківська. Саме у перших постановках був чітко зафіксований основний стиль роботи режисера – робота з камерною аудиторією, психологізація основних образів, акцентуація на окремих деталях, що ставали символами не лише смислового відображення змісту творів, але й візуалізованими, реалістичними предметами (зокрема, в «Солодкій Дарусі» це була цукерка – як переломний момент сюжету вистави, і як реальні цукерки, розставлені на кріслах глядачів). Вперше у цій виставі, Р. Держипільський використовує

сцену театру як глядну залу, а близькість акторів до глядачів додавали реалістичності відчуттів. Режисер також додає і кінематографічні прийоми – підсвічування екрану для тіней та текстові назви розділів вистави, що відповідають розділам повісті. Вистава поділена на дві дії, які складаються з трьох частин: «Даруся» – драма щоденна, «Іван Цвичок» – драма попередня і «Михайлове чудо» – драма найголовніша. Сюжетна лінія розгортається у ретроспективі – від теперішнього часу у минуле. Для вистави характерні контрасти емоцій та почуттів: «Найкращі солодощі можуть перетворитись на гірку отруту, наймиліша людина – на ворога, любов – на прокляття... А німота буває сильніша від найгучніших слів» (з реклами вистави).

Важливо, що попри декілька інсценізацій роману М. Матіос в Україні та Польщі, вистава Івано-Франківського театру самою авторкою вважається найкращою, а її довге сценічне життя та постійні нагороди на театральних фестивалях – найкраще підтвердження високомистецького рівня постановки. Загалом, слід відзначити, що мінімалізм сценічних засобів і реквізиту, камерність площини дії дозволив ставити виставу на різних майданчиках – сценах інших міст, а також open air (вже в умовах карантинних обмежень).

Драма-реквієм «Нація» поставлена за мотивами оповідань Марії Матіос, в основу якої лягли реальні події 40-х років ХХ століття на Гуцульщині стала другою постановкою Р. Держипільського. Вистава здобула нагороду Всеукраїнського театального фестивалю «Молоко». Саме постановкою «Нації» у 2020 році, в День незалежності України, франківці відкривали театральний сезон на горі Піп Іван на висоті понад 2000 метрів. Також вистава «Нація» за була представлена в Чорнобильській зоні, на сході України – у Сватовому, Кремінному, Северодонецьку. Її символічним знаком стала лялька-мотанка, в образі якої і головні герої, і другорядні, й іграшкові елементи на кріслах глядачів.

Вистава «Нація» Р. Держипільського продовжила пошуковий, експериментальний підхід режисера. Простежується єдність у сюжетній лінії з «Солодкою Дарусею» (історична лінія), у сценіграфії (мінімалізм) і музичному оформленні (триває співпраця із Н. Половинкою) (Босак, 2020). Вистава складається з декількох новел: «Юр'яна і Довгопол», «Прощай мене», «Вставайте, Мамко», «Не плачте за мною ніколи». Музичний ряд вистави представлений співом акторів а capella січових пісень, колядок, молитв. Також у музичному оформленні використовується фонограма. Роль лейтмотиву виконує інструментальна мело-

дія на бандурі, яка наскрізною ідеєю вічної любові звучить упродовж вистави.

Феномен Р. Держипільського як режисера-експериментатора був відразу відзначений театральними критиками. О. Вергеліс відзначав, що «вже перші його режисерські роботи («Солодка Даруся» та «Нація» за творами Марії Матіос) висунули постановника на авансцену сучасного українського театру. У його перших виставах – глибинне національне начало, ґрунтовий символізм, вишукана образність, емоційна напруга. А ще – бажання режисера творити сучасний актуальний європейський театр на вітчизняній сцені, не руйнуючи її національні основи, не заперечуючи її сакральні заповіді» (Комітет із Національної премії імені Тараса Шевченка. Премійовані твори 2019 р. (Театральне мистецтво)).

Наступним джерелом для вистави Р. Держипільського стала однойменна повість М. Матіос «Майже ніколи не навпаки» (2012). Вистава стала продовженням і завершенням триптиху творів письменниці у постановці Р. Держипільського. Письменниця брала активну участь у роботі над постановкою спектаклю і деякий час проживала в Івано-Франківську.

«Якщо у «Солодкій Дарусі» йшлося про патріотичне піднесення, в «Нації» – про об'єднання нації... То тепер вирішили: найвище від усього може бути тільки Бог, далі – людина, родина. Тому вирішили ставити виставу про людину, яка чинить за Божими законами або проти них, і про родину яка утворює націю» (Вергеліс, 2018). «Якщо «Нація» – це вистава-молитва, вважає асистент режисера Олексій Гнатковський, – вимолювання гріхів за невинно убієнних, то «Майже ніколи не навпаки...» – це вистава-молитва – як вимолювання гріхів за свій рід – першопричину усіх бід людських» (Вергеліс, 2018).

Ця вистава відрізняється від двох попередніх (у рамках триптиху за творчістю М. Матіос) масштабністю, поліфонічністю, символічністю сценічних ліній. «Дерево, як важливий символ, у режисера Держипільського одночасно сприймається – і шибеницею, і деревом життя, і сходами до неба» (Комітет із Національної премії імені Тараса Шевченка. Премійовані твори 2019 р. (Театральне мистецтво)). Також дерево стає і символом творчості режисера, в якому переплетено особисте і національне, інтимне і соціальне. Загалом, вистави за творчістю М. Матіос у постановках Р. Держипільського – своєрідний катарсис, очищення від суєтного, орієнтація на вищі духовні й національні цінності, які сприяють становленню особистості, нації, держави.

Творчість Р. Держипільського охоплює й інші твори української літератури і драматургії. 2011 року виходить нова вистава «Заробітчани або Мамо, повернись» за мотивами книги івано-франківської журналістки і поетеси Надії Семенович «На паперті Колізею», новели з якої були інсценізовані й об'єднані режисером в єдину драматичну лінію. Режисер актуалізує складну соціальну ситуацію в Україні, а для посилення емоційної напруги використовує записи листів і телефонних дзвінків дітей, які звертаються до своїх матерів, які покинули їх, вирушивши на заробітки в Італію.

У 2014 році була здійснена постановка «Енеїди» за мотивами поеми Івана Котляревського. Метою режисера стало представлення «народження української нації». О. Вергеліс зауважує, що «через імпровізацію, вишукану карнавальність, через чисту (білу) кольорову гаму цього сценічного видава, відкривається «інший» Котляревський - як автор-пророк, котрий передбачив для народженої української нації і серйозні випробування, і процес гартування. Це пророк, котрий стверджував пріоритети - «мови, віри, виду» (Комітет із Національної премії імені Тараса Шевченка. Премійовані твори 2019 р. (Театральне мистецтво)).

Вистава містить жанрові ознаки і ритми бурлеску, драми, трагедії, мюзиклу. Вона зумовлює у глядача віру й відчуття сили української нації. Ця вистава носить дуже актуальні акценти. У ході дійства зокрема глядач пізнає політичні події сьогодення, такі як Революція гідності, військові події в АТО та ін. Вистава була представлена на сценах різних театрів, а також на відкритих майданчиках, зокрема на горі Піп Іван в обсерваторії на день незалежності України 2020 року.

Унікальний соціальний, благодійний і мистецький проект представляє наступна постановка режисера – «Оскар і рожева пані» Е.-Е.Шмітта (2015), головну роль в якому виконала відома актриса кіно, театру, ведуча шоу-програм Ірма Вітовська. Метою постановки стало привернення уваги суспільства до проблем паліативного лікування. Музика, що супроводжує виставу належить Святославу Вакарчуку, який не тільки дав дозвіл на використання своїх пісень, але й адаптував їх спеціально для проекту. Арт-простір створювала група художників, фотографів і відео-дизайнерів. Важливо, що героями постановки стали діти, що додало не лише реальності постановці, але й відкритості та щирості. Режисер Ростислав Держипільський зміг, максимально дотримуючись літературного джерела, розказати історію, де є наше

життя, його правда, його суть, в якому сильно не вистачає (не грошей) кохання і милосердя. «Творцям вистави вдалося відкрити глядачу очі та серця на світ дітей саме їхніми очима, через що все, що відбувається на сцені, не дивлячись на сучасні мультимедійні прийоми, сприймається на рівні документального зазірання у душу» (Комітет із Національної премії імені Тараса Шевченка. Премійовані твори 2019 р. (Театральне мистецтво)).

Наступною експериментальною постановкою Р. Держипільського стала неоопера-жах «HAMLET» за В. Шекспіром (2017). Звернення до класичного сюжету не означало класичного сценічного втілення. Режисер, найперше ризикнув змінити простір постановки, перенісши її у підвал театру, що вже додавало їй моторошності сприйняття. Діалектику чеснот і вад, свободи й обов'язку, добрі і зла, життя і смерті режисер відобразив засобами сценографії, а композитори Роман Григорів і Ілля Разумейко – музичними. «Одним з музичних лейтмотивів вистави – символом непереборного, екзистенційного страху є багатошарова live-електроніка. Оброблені попередньо записані акустичні звуки (препарований рояль, хрип голосу) відтворюються за допомогою спеціального семплера. Окрім того у трьох драматургічно ключових моментах вистави, за задумом композиторів використані низькочастотні шуми (від 0 до 90 герц), більшість з яких фізично не можуть чути слухачі, але які впливають на тіло та підсвідомість присутніх» (Дутчак, 2017). Мистецтвознавиця В. Дутчак також зазначала: «В ключових кульмінаційних подіях фантазмагорія дійства викликала і мистецькі (літературні, кінематографічні) алюзії - чи до балу сатани М. Булгакова, чи до марсіанських сцен Рея Бредбері, чи до іронічних детективів Йоанни Хмелєвської, чи до сімейства неіснуючого королівства Перадор Джона Прістлі з «31 червня», чи до «Кримінального читива» Тарантіно, чи до смаженого м'яса Ганнібалом Лектором у фільмі «Ганнібал»» (Дутчак, 2017: 12).

Постановка синтезує жанрові ознаки вистави-фантазмагорії, історичної карикатури, трагедії-фарсу, зловтішної сатири та чорної буфонати та неодмінного додатку «музичної» до кожного з визначень. Ця вистава – типовий постмодерний мистецький зразок, в якому «колаж неоподданого і синтез протилежного, в яких вище захоплює і заворожує своєю масштабністю, яскравістю акторської гри, фарб і фасонів костюмів, феєрверком емоцій від музики і ритму» (Дутчак, 2017: 12). До участі у виставі були запрошені окрім композиторів, і актори з Києва і Львова.

Притча-ораторія «Вона - Земля» за новелами В. Стефаніка (2017) є спільним проектом Івано-Франківського академічного обласного українського музично-драматичного театру імені Івана Франка та Львівського муніципального театрального та художньо-дослідницького центру «Слово і Голос», засновником та художнім керівником якого є відома українська театральна та кіноактриса, лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка Наталія Половинка. Вона у цій виставі виступила у якості співрежисера та виконавиці одної з головних ролей.

«Короткі новели майстра психологічного письма В. Стефаніка («Моє слово», «Виводили з села», «Марія», «Сини», «Діточа пригода», «Вона –земля» та ін.), що зіткані в канву мережива з людських долей, об'єднала єдина тема, єдиний лейтмотив – земля. Символічне значення землі – як матері-годувальниці, як родинного обійстя, місця праці й добробуту, як могили предків, як батьківщини, як центру світовідчуття (власного всесвіту), як реального і духовного прихистку в житейському океані пристрастей та емоцій – стає точкою відліку і середовищем для розгортання дії», – зауважує В. Дутчак (Дутчак, 2018).

Наскрізним образом вистави є Марія - матір, яка сприймається як символ України у вирі трагічних подій. Духовну площину вистави творять також позатекстові звуки – музичні (спів) і мелодекламаційні – народні пісні різної тематики, релігійні псалми – у сольному відтворенні з підголосковим хором всіх артистів. Оригінальним є й сценографічне вирішення вистави – іконостас або галерея усіх героїв-образів вистави. До 150-річного ювілею В. Стефаніка на його батьківщині у с. Русові біля музею-садиби, на рідній землі автора, на відкритому просторі (травень 2021 р.) ця вистава сприймалася особливо щемливо.

Слід також відзначити ще декілька оригінальних і провокативних постановок Р. Держипільського: «Шлюха» за «Нагусем» та «Інтимна зона» за «Законом» В. Винниченка, «Модільяні», «Гуцулка Ксеня», «Romeo&Julia» за В. Шекспіром та ін. Режисер використав нові сценічні майданчики – частини театральної будівлі – фойє бічного входу («Інтимна зона»), костюмерний цех («Модільяні»), а також закинуті будівлі заводу «Промприлад», які стали тлом для розгортання вічного шекспірівського сюжету ворожнечі родин і вічної історії кохання («Romeo&Julia») (Івано-Франківський ... театр ... URL).

Заслуговують на увагу й успішні постановки інших режисерів в Івано-Франківському театрі, це зокрема «Три сестри» за А. Чеховим (реж. О. Пас-

тук), «Гоголь-Кабаре» за творами М. Гоголя, «Мадам Елен», «FELIX AUSTRIA» за С. Андрухович, «Калігула» за А. Кам'ю (реж. Ж. Одрі – Франція).

Особливо слід відзначити окремі авторські проекти акторів театру – «На Західному фронті без перемін» за Е. М. Ремарком (реж. О. Гнатковський), яка особливо актуальна в часі війни на сході нашої держави, а також концертні проекти заслуженої артистки України Галини Баранкевич – «Вигнані з раю» (про лемків-переселенців) та «Мелодія Святого Різдва» (різдвяно-новорічного характеру). Ці проекти також були презентовані в інших містах України, на фестивалях і конкурсах (Івано-Франківський ... театр ... URL).

Безсумнівний успіх останніх років – це вистава-мюзикл «Гуцулка-Ксеня» Ярослава Барнича (2018). Режисер Р. Держипільський вже звертався до творчості митця в постановці «Шаріка або кохання січового стрільця». Проте новий мюзикл відразу став фаворитом глядачів і досі йде з незмінним аншлагом. Яскраву музичну сторону вистави забезпечили вдалі інструментовки головного диригента оркестру театру – заслуженого діяча мистецтв України Богдана Ткачука, солістів-виконавців, а також хореографічної складової та світлової режисури. Власне гуцульська складова вистави наштовхнула режисера на звернення до автентичного фольклору регіону і, як результат з'явилися ще дві яскраві постановки 2020–2021 рр. – «Гуцульська коляда і плес» та «Гуцульське весіле», побудовані на етнографічно-фольклорних матеріалах В. Шухевича, С. Вінченца, Г. Хоткевича, з використанням гуцульського музичного фольклору, обрядових дійств, костюмів (Івано-Франківський ... театр ... URL).

Театр постійно перебуває в творчому пошуку, пропонує глядачам різноматематичні й різножанрові вистави, численні експерименти з простором, музикою, сценографією, костюмами.

Висновки. Таким чином, творча діяльність Івано-Франківського театру стала потужним центром, що акумулював як традиційне театральне, так і експериментальне мистецтво, привернув увагу широкого кола глядачів не лише Івано-Франківська, але й інших міст України до театральних постановок класичного, патріотичного, фольклорно-етнографічного спрямування. Вдалий театральний менеджмент став основою діяльності театру в нових ринкових умовах, не втрачаючи при цьому мистецької якості постановок. Репертуар колективу охоплює декілька тематичних напрямів:

1) інсценізацію академічних зразків класичної української та зарубіжної драматургії (І. Котлярев-

ського, І. Франка, В. Стефаніка, В. Винниченка, В. Шекспіра, А. Чехова, Е. М. Ремарка та ін.);

2) інсценізацію прозових творів сучасних українських письменниць (М. Матіос, С. Андрухович, Н. Семенкович);

3) відродження та сучасну інтерпретацію творчості митців Галичини та діаспори, зокрема Я. Барнича («Шаріка», «Гуцулка Ксеня»).

Провідними тенденціями сучасних постановок театру слід відзначити пріоритети режисерів на націєорієнтований, патріотичний характер творів, а також експериментальні пошуки режисерів, що спрямовані на яскраву видовищність, з однієї сторони, та психологізацію і деталізацію театральних образів, з іншої, презентованої твор-

чістю, першочергово народного артиста України Р. Держипільського, а також О. Пастуха, О. Гнатковського і Ж. Одрі (Франція).

Одним з унікальних показників творчості театрального колективу є музичні постановки – мюзиклів («Шаріка», «Гуцулка Ксеня» та ін.), етнографічно-фольклорних дійств регіонального характеру («Коляда і плес» «Гуцульське весіле»), які носять просвітницький, аксіологічний, виховний характер. Мистецькі здобутки театру Прикарпаття засвідчили поєднання трьох основних тенденцій – «салонної» (зорієнтованої на камерну сцену, невелику аудиторію); «демократичної» (у зверненні до комедії, мелодрами, фарсу); «елітарної» (спрямованої на просвітницьку мету) (Мистецтво незалежної України, 2015).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Босак І. Функції музики в драматичному театрі (на прикладі інсценізацій за творами М. Матіос). *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку: наук. зб.* / [упоряд. і наук. ред. В. Г. Виткалов]. Рівне: РДГУ, 2019. Вип. 32. С. 126–132.
2. Босак І. Інсценізації за творами М. Матіос на сцені Івано-Франківського театру: синтез драми та музики. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / [ред.-упоряд. М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 28. Том 5. С. 45–49.
3. Василюк Т. Організаційно-творча діяльність Івано-Франківського обласного музично-драматичного театру імені І. Франка на початку становлення незалежності України (1991–1998 рр.). *Вісник КНУКіМ. Серія Мистецтвознавство*. 2017. № 37. С. 12–25.
4. Велимчаниця О. Ростислав Держипільський: «Мистецтво відбувається через перетворення». *Кіно-театр*. 2010. № 2 (88). С. 4–6.
5. Вергеліс О. Театральний блок. 2018. URL: http://dramteatr.if.ua/content&content_id=799.
6. Добош Г. Енергетика тепла. 70-річчя прикарпатського театру. 2009. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/1915384.html>
7. Дутчак В. «Що сказав небіжчик?» Гамлет або sapienti sat. *Музика*. 2017. № 2. С. 8–12.
8. Дутчак В. «Ой, як же було ізпрежди віка». Вистава «Вона – земля»: у роздумах-рефлексіях. *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство*. Івано-Франківськ, 2018. Вип. 37. С. 91–96.
9. Івано-Франківський національний академічний театр імені Івана Франка. *Офіційний веб-сайт*. URL: <http://www.dramteatr.if.ua>
10. Карась Г. Івано-Франківськ: культурно-мистецька хроніка Незалежності. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2001. 287 с.
11. Карась Г., Бабинська Г. Театральне мистецтво та освіта. *Культурно-мистецька панорама Івано-Франківська: 350-річчя надання місту магдебурзького права присвячується*: колективна монографія. Івано-Франківськ: Місто-НВ, 2012. 129–144 с.
12. Карпаш О. Театральні фестивалі в культурно-мистецькому житті України кінця ХХ – початку ХХІ століття: історія, типологія, тенденції розвитку: дис. ... канд. мистецтвозн.: спец. 26.00.01 «Теорія та історія культури». Івано-Франківськ, 2019. 275 с.
13. Комітет із Національної премії імені Тараса Шевченка. Премійовані твори 2019 р. (Театральне мистецтво). URL: http://knpu.gov.ua/work_list/46,12,42
14. Копієвська О. Трансформаційні процеси в культурі сучасної України. Київ: НАКККіМ, 2014. 296 с.
15. Мистецтво незалежної України: навч. посіб. / [за ред. Л. В. Анучиної]. Харків: СПДФО Ізрайлев Є.М., 2007. 84 с.
16. Нариси з історії театрального мистецтва України ХХ століття / [Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України; Ред. кол.: В. Сидоренко (голова) та ін.]. Київ: Інтертехнологія, 2006. URL: <http://elib.nplu.org/view.html?id=1823>
17. «Солодка Даруся»: життя поза текстом. URL: <http://www.bltz.if.ua/news/solodka-darusya-zhyttya-poza-tekstom.html>.
18. Сулятицький М. Горить золотослова пектораль (літературознавство, театрознавство, культурологія, громадсько-політична есеїстика): науково-культурологічне видання. Івано-Франківськ, 2014. 288 с.
19. Сулятицький М. У засвічадах храму Мельпомени. Косів: Писаний камінь, 2023. 164 с.
20. Цифровий театральний архів України. URL: <https://theatre.com.ua/>
21. Український театр: шлях до себе Здобутки. Виклики. Проблеми. *Аналітично-соціологічне дослідження*. Київ, 2018. URL: https://nstdu.com.ua/wp-content/uploads/2019/02/Doslidjennya_UKR_PDF_Final.pdf
22. Фіалко В. Український театральний ландшафт 90-х років ХХ століття. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*. 2016. Вип. 18. С. 51–56.

REFERENCES

1. Bosak, I. (2019). *Funktsii muzyky v dramatychnomu teatri (na prykladi instsenizatsii za tvoramy M. Matios)* [The functions of music in the drama theater (on the example of staging based on the works of M. Matios)]. *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku: nauk. zb. / [uporiad. i nauk. red. V. H. Vytkalov]*. Rivne: RDHU. Vyp. 32. Pp. 126–132. [in Ukrainian].
2. Bosak, I. (2020). *Instsenizatsii za tvoramy M. Matios na stseni Ivano-Frankivskoho teatru: syntezy dramy ta muzyky* [Staging of Matios's works on the stage of the Ivano-Frankivsk Theater: a synthesis of drama and music]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivnyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka / [red.-uporiad. M. Pantiuk, A. Dushniy, I. Zymomria]*. Drohobych: Vydavnychiy dim «Helvetyka». Vyp. 28. Tom 5. Pp. 45–49. [in Ukrainian].
3. Vasyliuk, T. (2017). *Orhanizatsiino-tvorcha diialnist Ivano-Frankivskoho oblasnoho muzychno-dramatychnoho teatru imeni I. Franka na pochatku stanovlennia nezalezhnosti Ukrainy (1991–1998 rr.)* [Organizational and creative activity of the Ivano-Frankivsk Regional Music and Drama Theater at the beginning of Ukraine's independence (1991-1998)]. *Visnyk KNUKiM. Seriya Mystetstvoznnavstvo*. № 37. Pp. 12–25. [in Ukrainian].
4. Velymchanytsia, O. (2010). *Rostyslav Derzhypilskyi: «Mystetstvo vidbuvaietsia cherez peretvorennia»* [Rostyslav Derzhypilskyi: «Art happens through transformation»]. *Kino-teatr*. № 2 (88). Pp. 4–6. [in Ukrainian].
5. Verhelis, O. (2018). *Teatralnyi blok* [Theater block]. URL: http://dramteatr.if.ua/content&content_id=799. [in Ukrainian].
6. Dobosh, H. (2009). *Enerhetyka tepla. 70-richchia prykarpatkoho teatru* [The energy of heat. 70th anniversary of the Precarpathian theater]. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/1915384.html> [in Ukrainian].
7. Dutchak, V. (2017). «*Shcho skazav nebizhchyk?*» *Hamlet abo sapienti sat* [«What did the dead man say?» Hamlet or sapienti sat]. *Muzyka*. № 2. Pp. 8–12. [in Ukrainian].
8. Dutchak, V. (2018). «*Oi, yak zhe bulo izprezhdy vika*». *Vystava «Vona – zemlia»: u rozдумakh-refleksiakh* [«Oh, how it has been since the beginning of time». The play «She is the Earth»: in reflections]. *Visnyk Prykarpatkoho universytetu. Mystetstvoznnavstvo*. Ivano-Frankivsk. Vyp. 37. Pp. 91–96. [in Ukrainian].
9. *Ivano-Frankivskiy natsionalnyi akademichnyi teatr imeni Ivana Franka. Ofitsiyni veb-sait* [Ivano-Frankivsk National Academic Theater named after Ivan Franko. Official website]. URL: <http://www.dramteatr.if.ua> [in Ukrainian].
10. Karas, H. (2001). *Ivano-Frankivsk: kulturno-mystetska khronika Nezalezhnosti* [Ivano-Frankivsk: cultural and artistic chronicle of Independence]. Ivano-Frankivsk: Nova Zoria. 287 s. [in Ukrainian].
11. Karas, H. & Babynska, H. (2012). *Teatralne mystetstvo ta osvita* [Theater art and education]. *Kulturno-mystetska panorama Ivano-Frankivska: 350-richchii nadanniu mistu magdeburzkoho prava prysviachuietsia: kolektyvna monohrafiia*. Ivano-Frankivsk: Misto-NV. Pp. 129–144 s. [in Ukrainian].
12. Karpash, O. (2019). *Teatralni festyvali v kulturno-mystetskomu zhytti Ukrainy kintsia XX – pochatku XXI stolittia: istoriia, typolohiia, tendentsii rozvytku* [Theater festivals in the cultural and artistic life of Ukraine in the late twentieth and early twenty-first centuries: history, typology, development trends] : dys. ... kand. mystetstvozn.: spets. 26.00.01 «Teoriia ta istoriia kultury». Ivano-Frankivsk, 2019. 275 [in Ukrainian].
13. *Komitet iz Natsionalnoi premii imeni Tarasa Shevchenka. Premiiovani tvory 2019 r. (Teatralne mystetstvo)* [Taras Shevchenko National Prize Committee. Prize-winning works of 2019 (Theater arts)]. URL: http://knpu.gov.ua/work_list/46,12,42 [in Ukrainian].
14. Kopiiivska, O. (2014). *Transformatsiini protsesy v kulturi suchasnoi Ukrainy* [Transformation processes in the culture of modern Ukraine]. Kyiv: NAKKKiM. 296 s. [in Ukrainian].
15. *Mystetstvo nezalezhnoi Ukrainy (2007)* [Art of independent Ukraine]: *navch. posib. / [za red. L. V. Anuchynoi]*. Kharkiv: SPDFO Izrailev Ye. M. 84 s. [in Ukrainian].
16. *Narysy z istorii teatralnoho mystetstva Ukrainy XX stolittia (2006)* [Essays on the History of Theater Art of Ukraine in the Twentieth Century] / [Institut problem suchasnoho mystetstva Akademii mystetstv Ukrainy; Red.-kol.: V. Sydorenko (holova) ta in.] Kyiv: Intertekhnolohiia. URL: <http://elib.nplu.org/view.html?id=1823> [in Ukrainian].
17. «*Solodka Darusia*»: *zhyttia poza tekstom* [«Sweet Darusia»: Life Beyond the Text]. URL: <http://www.blitz.if.ua/news/solodka-darusya-zhyttia-pozha-tekstom.html>. [in Ukrainian].
18. Suliatytskyi, M. (2014). *Horyt zolotoslova pektoral (literaturoznnavstvo, teatroznnavstvo, kulturolohiia, hromadskopolitychna eseistyka)* [The golden-worded pectoral is burning (literary studies, theater studies, cultural studies, socio-political essays)]: naukovy-kulturolohichne vydannia Ivano-Frankivsk. 288 s. [in Ukrainian].
19. Suliatytskyi, M. (2023). *U zasvichadakh khramu Melpomeny* [In the light of the Temple of Melpomene]. Kosiv: Pysanyi kamin. 164 s. [in Ukrainian].
20. *Tsyfrovyy teatralnyi arkhiv Ukrainy* [Digital theater archive of Ukraine]. URL: <https://theatre.com.ua/> [in Ukrainian].
21. *Ukrainskyi teatr: shliakh do sebe Zdobutky. Vykyky. Problemy (2018)* [Ukrainian theater: the way to itself Achievements. Challenges. Problems]. *Analychno-sotsiolohichne doslidzhennia* Kyiv. URL: https://nstdu.com.ua/wp-content/uploads/2019/02/Doslidjennya_UKR_PDF_Final.pdf [in Ukrainian].
22. Fialko, V. (2016). *Ukrainskyi teatralnyi landshaft 90-kh rokiv XX stolittia* [Ukrainian theatrical landscape of the 90s of the twentieth century]. *Naukovyi visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu teatru, kino i telebachennia imeni I. K. Karpenka-Karoho*. Vyp. 18. Pp. 51–56. [in Ukrainian].